

راهنمای کاربردی کمیته حسابرسی

مبته بر دستورالعملها و مقررات سازمان بورس و اوراق بهادار

ترجمه و تألیف:

ابراهیم ابراهیمی و همکاران

انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس
دفتر: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به جمهوری، بن‌بست ازهری،
شماره ۱۰، تلفن: ۶۴۰۸۴۰۰۰
نمایشگاه و فروشگاه: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، شماره ۲۵
تلفن: ۸۸۶۴۸۱۹۲، دورنگار: ۸۸۶۴۸۱۹۶
تارنمای انتشارات: www.boursepub.ir
رایانامه: info@boursepub.ir

راهنمای کاربردی کمیته حسابرسی؛ مبتنی بر دستورالعمل‌ها و مقررات سازمان بورس
و اوراق بهادار

- مترجمان و مؤلفان: ابراهیم ابراهیمی، موسی جوانی، عابد عظیمی و مصطفی سعیدی
- ناشر: انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس
- ویراستار: ویراستاران حرفه‌ای پارس
- صفحه‌آرا: مهدی علوی
- چاپ: چاپ بهنام اسروش
- چاپ: ۱۳۹۳
- قیمت: ۱۸۰,۰۰۰ ریال
- تعداد کپی: ۱۰۰۰ نسخه
- چاپ و توزیع: انتشارات بورس
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۵۹-۵-۶

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

این کتاب با همکاری ابراهیم ابراهیمی، ۱۳۶۲ - گردآورنده، مترجم
عنوان و نام پدیدآور: راهنمای کاربردی کمیته حسابرسی؛ مبتنی بر دستورالعمل‌ها و مقررات سازمان
بورس و اوراق بهادار؛ تألیف: ابراهیم ابراهیمی و همکاران.
متخصص نشر: تهران، شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، انتشارات بورس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۶ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۵۹-۵-۶
وضعیت فهرست‌سازی: فهرست شده
یادداشت: مترجمان و مؤلفان: ابراهیم ابراهیمی، موسی جوانی، عابد عظیمی و مصطفی سعیدی.
یادداشت: واژه‌نامه.
یادداشت: کتابخانه: ص. ۲۲۷.
موضوع: کمیته‌های حسابرسی
موضوع: بورس - قوانین و مقررات - ایران
موضوع: اوراق بهادار - ایران
رده‌بندی کنگره: ۲، ۱۳۹۳ الف/ HF۵۶۶۷
رده‌بندی دیویی: ۶۵۷/۴۵
شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۷۲۹۱۲

فهرست اجمالی

۱	سخن ناشر
۳	مقدمه
۷	فصل اول: کمیته حسابرسی؛ ضرورت تشکیل، رویه ها و اقتضایات رهبران
۲۳	فصل دوم: ساختار و ترکیب اعضای کمیته حسابرسی
۳۷	فصل سوم: ارتباط با حسابرسان داخلی
۵۵	فصل چهارم: راهبری و پایش ریسک
۸۵	فصل پنجم: پایش تقلب
۱۰۱	فصل ششم: نظارت بر کنترل های داخلی و گزارشگری مالی
۱۳۹	فصل هفتم: تعامل با حسابرس مستقل و ارزیابی آن
۱۷۷	فصل هشتم: آموزش و ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی
۱۸۱	فصل نهم: سایر مسئولیت های کمیته حسابرسی
۲۰۱	فصل دهم: برنامه ریزی و تقویم کاری فعالیت ها
۲۱۱	پیوست ۱: منشور کمیته حسابرسی
۲۲۳	پیوست ۲: چک لیست های نمونه
۲۷۷	فهرست منابع و مآخذ
۲۸۳	واژه نامه

بسم الله الرحمن الرحيم

سخن ناشر

شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس وابسته به سازمان بورس و اوراق بهادار، با هدف توسعه ابزارها و زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی در بازار سرمایه، در سال ۱۳۸۳ تأسیس گردید. این شرکت بدین واسطه اقدام به خدمت‌رسانی به آحاد جامعه درخصوص موضوعات مرتبط با بازار سرمایه نمود. از جمله این خدمات می‌توان به راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی بازار سرمایه ایران^۱، راه‌اندازی سامانه اینترنتی تالار مجازی بورس ایران^۲ با هدف آموزش و آشنایی علاقه‌مندان سرمایه‌گذاری در بورس ایران با سازوکار مناسب سرمایه‌گذاری، طراحی نرم‌افزار مدیریت بورس همراه با هدف تسهیل دسترسی فعالان بازار سرمایه به اطلاعات بازار از طریق گوشی تلفن همراه و بسیاری از فعالیت‌های دیگر اشاره نمود.

یکی از فعالیت‌های اصلی این شرکت در راستای اطلاع‌رسانی و خدمت‌رسانی می‌توان به بازار سرمایه ایران، نشر کتب مختلف و متعدد مرتبط با مسائل مالی و سرمایه‌گذاری است، به همین منظور شرکت در سال ۱۳۹۰، با اخذ مجوز رسمی از وزارت فرهنگ و

۱. به نشانی: www.sena.ir

۲. به نشانی: www.irvex.ir

ارشاد اسلامی، انتشارات بورس را تأسیس نمود. انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، با هدف نیل به مرجعیت کتب مالی به‌طور عام و کتب مرتبط با سرمایه‌گذاری به‌طور خاص، در داخل کشور اقدام به نشر کتب می‌نماید. امید است با انتشار این‌گونه کتب، گامی مؤثر در راستای اعتلای دانش و توانمندی فعالان بازار سرمایه برداشته شود.

www.ketab.ir

مقدمه

تحول در محیط اقتصادی ایران در سال‌های اخیر، به‌ویژه با افزایش خصوصی‌سازی و واگذاری شرکت‌های دولتی نیز بر سعه بازار سرمایه، سبب شده است که راهبری شرکتی به‌عنوان مکانیزم نظارتی بیشتر در پیش‌بینی مورد توجه قرار گیرد. گسترش فرهنگ سرمایه‌گذاری در بورس و فرابورس، موجب سهام‌داری خرد شرکت‌ها را افزایش داده و افزایش متقاضیان، استفاده از گزارش‌های مالی ناشران پذیرفته‌شده در بورس و فرابورس را به‌همراه داشته است. گاهی، این متقاضیان دانش مالی اندکی دارند و به صورت‌های مالی حسابرسی‌شده اتکا می‌کنند، موضوعی که این اتکا را با تهدید روبه‌رو می‌سازد، کیفیت این گزارشگری مالی و حفظ منافع این سهام‌داران است.

در این راستا، سازمان بورس و اوراق بهادار در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی کرده است. نمونه آن، افزایش میزان افشای شرکت‌ها به‌ویژه افشای رویدادهای با اهمیت و افشای معاملات با اشخاص وابسته و دیگر مقررات مربوط به گزارشگری مالی است. همچنین، سازمان در گذار به سمت افزایش اعتماد عمومی به حفظ منافع سرمایه‌گذاران - به‌ویژه در سال‌های اخیر، پروژه بهبود نظام راهبری شرکتی را در دستور کار خود قرار داده است که نمونه‌هایی از سازوکارهای این نظام تکمیل شده و در قالب دستورالعمل در اختیار عموم قرار گرفته است. شاید جدی‌ترین گام برداشته‌شده در این راه، مربوط به تصویب دستورالعمل سامانه‌های کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس و فرابورس در

۱۶ اردیبهشت ماه ۱۳۹۱ باشد. به موجب این دستورالعمل، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، ملزم به ارائه گزارش درباره ارزیابی کنترل‌های داخلی خود هستند. در اواخر سال ۱۳۹۱ نیز سازمان، منشور کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی را تصویب کرد تا در عزم خود به سمت استقرار نظام راهبری شرکت‌ها مصمم‌تر باشد.

کمیته حسابرسی از اجزای ارکان راهبری بنگاه تلقی می‌شود و عاملی تعیین‌کننده در روند گزارشگری مالی است که اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی‌شده را افزایش می‌دهد. هدف دیگر، شرکت‌ها و سهام‌داران برای نظارت دقیق‌تر بر زمینه‌هایی همچون ریسک، جلوگیری از اتلاف منابع شرکت، صحت گزارشگری مالی و رعایت الزامات قانونی و مقرراتی، بر قضاوت اعضای کمیته حسابرسی اتکا می‌کنند. هر عضو کمیته حسابرسی، برای انجام وظایف خود، به شناخت درست و آشکار وظایف خود با توجه به منشور فعلی کمیته حسابرسی، سایر الزامات قانونی نیاز دارد. برای نمونه، منشور کمیته حسابرسی مصوب بازار بورس و اوراق بهادار، بندهایی درباره استقلال و تخصص اعضای کمیته و نیز میزان ارتباط با حسابرسان داخلی و مستقل دارد که آگاهی از آن‌ها کمیته را یاری می‌کند.

نقش کمیته حسابرسی در حال تکامل است. با این اساس، آگاهی از آخرین تغییرات در مسئولیت‌های کمیته حسابرسی برای اعضای آن کمیته ضرورتی انکارناپذیر است. کتاب حاضر با بهره‌گیری از آخرین منابع معتبر در کشورها و پیشرو، به ویژه رهنمودها و جزوه‌های آموزشی چهار مؤسسه بزرگ حسابرسی، یعنی ام.جی. دیلویت، ارنست اند یانگ و پرایس واتر هاوس کوپرز و باتوجه به محیط داخلی دستورالعمل‌های مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار و استانداردهای حسابداری و حسابرسی جاری کشور، نوشته شده است. در این کتاب سعی شده است با تشریح وظایف کمیته حسابرسی، رهنمودهایی عملی همراه با چک‌لیست‌های نمونه ارائه شود.

وظایف اصلی کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت‌مدیره و بهبود آن برای کسب اطمینان معقول درباره موضوعات زیر است:

۱. اثربخشی فرایندهای نظام راهبری و مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی؛
 ۲. سلامت گزارشگری مالی؛
 ۳. اثربخشی حسابرسی داخلی؛
 ۴. استقلال حسابرس مستقل و اثربخشی حسابرسی مستقل؛
 ۵. رعایت قوانین و مقررات و الزامات.
- در تریک از این وظایف، ملاحظات زیادی وجود دارد که تبدیل آن به مسئله‌ای سازمانی، اطلاع از جوانب آن‌ها را الزامی می‌سازد. برای یادگیری این ملاحظات، کتاب حاضر دربرگیرنده مسائلی است که اعضای کمیته را راهنمایی می‌کند.
- در فصل اول کتاب، نخستگاه کمیته حسابرسی به‌طور اجمالی مرور شده است و سعی شده است اقدامات و روش‌های عمل رهنانه کمیته در هر حوزه مسئولیت تشریح شود.
- در فصل دوم، ترکیب اعضا و تخصص‌های ضروری اعضا با توجه به مقررات جاری کشور تشریح شده و رهنمودهایی برای ارزیابی تخصص مالی در قالب درخت تصمیم و استقلال اعضا و نیز ویژگی‌های مهارت‌های ضروری رئیس کمیته حسابرسی ارائه شده است.
- فصل سوم به تعامل کمیته حسابرسی با حسابسان داخلی می‌پردازد. فصول چهارم تا ششم کتاب نیز مسئولیت‌های کمیته در رابطه با پایش و مدیریت ریسک و تقلب و سامانه‌های کنترل‌های داخلی را یادآوری می‌کند و در هر حوزه، حالات کلیدی و راهکارهای عملی برای ایفای این مسئولیت‌ها آورده شده است.
- اعضای کمیته حسابرسی ناشران پذیرفته‌شده در بورس و فرابورس، و به‌ر مسئولیت‌های ذکر شده به‌موجب الزامات مقرراتی سازمان بورس، باید تعامل نزدیکی با حسابرس مستقل داشته باشند تا فرایندهای حسابرسی را درک و اقدام به حل مسائل به‌وجودآمده در فرایند حسابرسی کنند. به‌دلیل اینکه کمیته حسابرسی مستقیماً مسئول پیشنهاد انتخاب، انتصاب، تعیین حق‌الزحمه و نظارت بر حسابسان مستقل است، اعضا باید درک فراگیری از مقررات استقلال و میزان حق‌الزحمه حسابرس داشته باشند. در

فصل هفتم کتاب، ملاحظات مربوط به استقلال و حق الزحمه یادآوری شده است. در نهایت، ارزیابی عملکرد و آموزش کمیته حسابرسی مباحثی است که بیان اهمیت آن‌ها نیازی به اغراق ندارد. در حال حاضر، مقررات و دستورالعمل‌هایی برای میزان و نوع آموزش کمیته و نیز ارزیابی عملکرد آن وجود ندارد. در فصل هشتم این کتاب، رهنمودهایی عملی و ابزارهایی برای رفع این نیاز ارائه شده است. همچنین، در دو فصل آخر کتاب نیز سایر مسئولیت‌های کمیته و نیز شیوه گزارشگری کمیته بحث شده است.

امید است این کتاب کمک ارزنده‌ای به تمام خوانندگان باشد و به‌ویژه اعضای کمیته حسابرسی بتوانند با مطالعه آن، درباره اینکه چگونه عضو فعال‌تر و مؤثرتری در محیط سازمانی باشند، درک بهتری برسند.

در پایان، از خانم دکتر بداحی، خانم ولی‌زاده، آقای دکتر بنی‌مهد و آقای دکتر حصارزاده که با بازبینی و ارائه دیدگاه‌های سازنده بر کیفیت این کتاب افزودند، تشکر می‌کنیم. کتاب حاضر حاصل تلاش گروهی نویسندگان است و بدیهی است که عاری از لغزش احتمالی نیست؛ لذا نویسندگان با اشتیاق از دیدگاه‌های خوانندگان محترم استقبال می‌کنند. خواهشمند است نظرهای خود را به رایانامه ebrahimi705@gmail.com یا برای نام ارسال کنید.

توسعه‌یابی و ما رستگار

خدایا چنان کن سرانجام کار

ابراهیم ابراهیمی

(دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه تهران)

موسی جوانی، عابد عظیمی، مصطفی سعیدی

(دانشجویان کارشناسی‌ارشد حسابداری دانشگاه تهران)

پاییز ۱۳۹۲